

ЯНЫ ЗМАГАЛІСЯ ЗА РАДЗІМУ: МАРЫЯ ІВАНАЎНА ТАЛЕЙКА

А. В. Касовіч,

*кандыдат гістарычных навук, дацэнт
дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў
УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”*

Вялікая Айчынная вайна выклікала масавы патрыятычны антыгерманскі рух сярод усяго беларускага народа. У гэты рух актыўна ўключыліся студэнты, выпускнікі і выкладчыкі Мінскага педагагічнага інстытута, якія актыўна і мужна змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў шэрагах партызан і падпольшчыкаў. Адным з актыўных змагароў з’яўлялася былая выпускніца гістарычнага факультэта інстытута Марыя Іванаўна Талейка, якая “мужна змагалася з акупантамі ў складзе асобай разведвальна-дыверсійнай групы, праявіла сябе сапраўднай патрыёткай” [1, с. 29.].

Яе шлях у партызаны пачынаўся з прысягі савецкага партызана. У снежні 1942 г. М. І. Талейка разам са сваімі баявымі таварышамі па партызанскаму атраду ўрачыста прамовіла: “Я, грамадзянін Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, верны сын гераічнага савецкага народа, прысягаю, што не пашкадую ні сіл, ні свайго жыцця для справы вызвалення майго народу ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і палачоў і не злажу зброі для таго часу, пакуль родная савецкая зямля не будзе ачышчана ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў” [2, арк.102–102 адв.]. Тэкст прысягі і ўласнаручны подпіс Марыі Іванаўны Талейкі пад гэтым тэкстам захоўваецца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь (НАРБ) і назаўсёды застанецца адной з яскравых старонак ваеннай гісторыі Беларусі і партызанскага руху ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Нарадзілася М.І. Талейка у 1920 г. у Мінску ў звычайнай беларускай сям’і. Бацькі вельмі жадалі даць ёй вышэйшую адукацыю, таму яна паступае ў Мінскі педагагічны інстытут імя М. Горкага на гістарычны факультэт, які заканчвае напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны. Аднак мірную педагагічную працу перарвала вайна. З-за хуткага заняцця захопнікамі Мінска яна не паспела эвакуіравацца і засталася ў акупіраваным горадзе. Пацягнуліся змрочныя месяцы акупацыі. У 1942 г. яна пачынае шукаць сувязі з падпольшчыкамі з тым, каб яны дапамаглі ёй пайсці ў партызанскі атрад. У снежні 1942 г. яна з дапамогай мінскіх падпольшчыкаў прыбыла ў партызанскі атрад імя Дзяржынскага 18-й брыгады імя М. Фрунзе, які дзейнічаў у Дзяржынскім і Стаўбцоўскім раёнах. Яна актыўна ўключаецца ў партызанскую барацьбу. Адвага, мужнасць, смеласць М. І. Талейкі былі заўважаны камандаваннем партызанскага атрада, і з мая 1943 г. па студзень 1944 г. – новы этап у яе баявой дзейнасці, у якасці намесніка камандзіра спецгрупы.

Адной з форм партызанскага руху з’яўляліся мабільныя партызанскія спецгрупы і групы колькасцю 4–5 чалавек, якія падпарадкоўваліся выключна начальніку Асобага аддзела (АА) і камандаванню партызанскага атрада ці брыгады і дзейнічалі па іх загадах і пад іх непасрэдным кіраваннем. У спецгрупы адбіраліся “найбольш вопытныя, адважныя і мужныя партызаны для выканання спецзаданняў”. Мабільныя, добра ведаючыя мясцовасць, у якіх яны дзейнічалі, маючыя ўнутраную агентуру сярод мірнага насельніцтва, яны стваралі значную пагрозу і небяспеку для ворага.

На спецгрупы ўскладваліся наступныя задачы: “1. Выяўленне і разаблачэнне шпіёнаў, дыверсантаў, сувязных і агентаў нямецкіх улад; 2. Захоп “языкоў”, дакументаў нямецкіх штабоў і мясцовых раённых і валасных упраў; 3. Дыверсійнай праца, дастаўка ўзбраення, баяпрыпасаў і дакументаў” [3, арк. 122]. Акрамя гэтага, спецгрупы мелі сваіх сувязных у населеных пунктах, вёсках, а таксама ў гарнізонах праціўніка, раённых і валасных управах і іншых установах нямецкіх уладаў. Яны таксама павінны былі выкрываць факты гвалтаў, рабункаў, негатыўных адносін партызан да мірнага насельніцтва, дыслакацыю “белапольскіх бандаў” (маецца на ўвазе узброеныя фарміраванні Арміі Краёвай) і арганізацыі мерапрыемстваў немцаў супраць партызан і г. д. Дык вось, у адну з такіх спецгруп у якасці намесніка камандзіра была ўключана М.І. Талейка. Яе спецгрупа дзейнічала ў Койданаўскім, Стаўбцоўскім, Івянецкім і Валожынскім раёнах Мінскай і Баранавіцкай абласцей. Адной з асаблівасцей дзейнасці такіх груп з’яўлялася іх адносная “аўтаномнасць” – яны маглі некалькі дзён, нават тыдняў, дзейнічаць самастойна, падтрымліваючы сувязь толькі з начальнікам Асобага аддзела і камандаваннем атрада ці брыгады.

Мабільныя спецгрупы ўяўлялі значную пагрозу для нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Адной з важнейшых іх задач з’яўлялася барацьба на камунікацыях. У гэтай барацьбе вызначылася і Марыя Талейка. Так, у яе баявой характарыстыцы пазначалася, што “знаходзячыся ў партызанах зарэкамендавала сябе як дысцыплініраваная, адказная партызанка. Была ў спецгрупе, дзе асабіста ўзрвала адну варожую аўтамашыну” [4, арк.146–146 адв.].

Такого кшталту мабільныя групы дзейнічалі асабліва эфектыўна на камунікацыях праціўніка. Аб тым, як гэта адбывалася, сведчаць рапарты камандзіра спецгрупы, у якой знаходзілася і М. Талейка. Так, камандзір спецгрупы у студзені 1944 г. накіраваў камандаванню брыгады рапарт, у якім паведамляў: “падрыўная група

атрада імя Ракасоўскага брыгады імя Шчорса: камандзір падрыўной групы Ігнатаў Мікалай, члены: Пукаеў Яўген, Талейка Марыя, Габруковіч Уладзімер замініравалі палатно шасейнай дарогі Радашковічы-Заслаўе ў раёне в. Кіршы 8 сакавіка 1944 г. снарадам 152 мм гарматы. У выніку выбуху была знішчана 1 грузавая аўтамашына з гітлераўцамі. Пры выбуху было забіта 17 і паранена 3 немцы” [1, арк. 90].

16 лютага 1944 г. спецгрупа, у якую ўваходзіла М. І. Талейка, загадам камандзіра брыгады імя Шчорса была расфарміравана, і яна ўваходзіць радавым байцом у створаны партызанскі атрад імя Ракасоўскага партызанскай брыгады імя К. К. Ракасоўскага Баранавіцкага партызанскага злучэння” [2 арк. 36]. Атрад дзейнічаў у Стаўбцоўскім, Дзяржынскім, Івянецкім раёнах Мінскай і Баранавіцкай абласцей” [4, арк. 146].

За мужнасць і гераізм, праяўлены ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, М. Талейка была ўзнагароджана медалём “Партызану Айчыннай вайны” II ступені. У наградным лісце адзначалася: “3 снежня 1942 г. пайшла ў партызаны брыгады імя Фрунзе, партызанскі атрад імя Дзяржынскага. У снежні 1942 г. удзельнічала з групай партызан атрада імя Дзяржынскага ў спаленні і разгроме нямецкіх умацаваных пунктаў на шасейнай дарозе Дзяржынск-Мінск, дзе было знішчана 3 нямецкія доўгатэрміновыя ўмацаваныя кропкі і падарваны мост. 3 красавіка 1943 г. па жнівень 1943 г. працавала адказным сакратаром Баранавіцкага падпольнага абкама партыі газеты “Чырвоная Звязда”. 3 жніўня 1943 г. па сакавік 1944 г. выконвала асобныя задані намесніка камандзіра Баранавіцкага злучэння палкоўніка Армянінава. 3 сакавіка па жнівень 1944 г. была ў складзе спецгрупы атрада імя Ракасоўскага. Пры ўдзеце нашай групы ў колькасці 4-х чалавек было ўзарвана пад Ратамкай 2 нямецкіх эшалоны. У засадзе было знішчана 6 нямецкіх машын і 7 немцаў было захоплены ў палон. Знішчана 15 км тэлефонна-тэлеграфнай сувязі па дарозе Мінск-Ратамка. Узарвана дзве грузавыя і адна лягкая машына” [5, арк. 62].

Пасля вайны нядоўгі час М. І. Талейка працавала ў камсамоле, а потым ўсё сваё жыццё прысвяціла педагогічнай працы. За шматгадовую і плённую педагогічную і выхаваўчую дзейнасць ёй было прысвоена званне “Заслужаны настаўнік” БССР.

📖 БІБЛІАГРАФІЧНЫ СПІС

1. Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка: гісторыя і сучаснасць. (1922–2002 гг.). – Мн., 2002. – С. 29
2. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 1399. Воп.1. Спр. 220. Арк.102–102 адв. Арыгінал.
3. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 1399. Воп.1. Спр. 207. Арк.122. Арыгінал.
4. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 14 50. Воп.8. Спр. 243. Арк.146–146 адв. Арыгінал.
5. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 1450. Воп.15. Спр. 666. Арк. 62. Арыгінал.

СТАНОВЛЕНИЕ РЕЛИГИОЗНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РИМСКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ В КОНЦЕ XX – НАЧАЛЕ XXI ВВ.

А. А. Корзюк,
*кандидат педагогических наук, доцент,
заведующий кафедрой всеобщей истории и методики
преподавания истории УО «Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка»*

А. М. Довнар,
*студент УО «Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка»*

Римско-Католическая церковь в Республике Беларусь является второй по численности верующих после преобладающей Православной и имеет четыре автономные диоцезии – Пинскую, Гродненскую, Витебскую и одну Минско-Могилевскую архидиоцезию с митрополитальной резиденцией и курией (католический орган, который отвечает за помощь в управлении диоцезией епископу).

С распадом Советского Союза суверенная Беларусь стала на путь так называемой «свободы религиозного слова». Начинают активно формироваться религиозные общины, организации, парафии, диоцезии, епархии, митрополии и курии. Возобновились богослужения в храмах, совершение Таинств, обрядов и различных Сакраменталиев, основывались религиозные и молодежные движения внутри Церкви. Это позволило активному распространению католического евангелизационного движения по всей современной территории Беларуси. Римско-Католическая Церковь способствует белорусскому духовно-религиозному образованию с целью обучения как монашествующих и духовных лиц, так и светского населения страны.